

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การศึกษาเป็นระบบและเป็นกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์หลักที่จะให้ความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติแก่ประชาชน ทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาได้รู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคม สิ่งแวดล้อมและนำความรู้ ความเข้าใจไปใช้แก้ปัญหาเสริมสร้างชีวิต และสังคมให้ดีขึ้นโดยปรับรรมชาติให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ การศึกษาจึงเป็นระบบที่มีคุณค่าในตัวเองอย่างกว้างขวาง ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2523: 106) ซึ่งใ้ค้บัญญัติมาดังนี้

๖. การศึกษานั้นไม่ว่าจะศึกษาเพื่อตน หรือจะให้แกผู้อื่นสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ จึงจะโดยผลเป็นคุณประโยชน์ มิฉะนั้นจะตอม่มีการผิดพลาดเสียหายเกิดขึ้น ทำให้เสียเวลาและเสียประโยชน์ไปเปล่า ๆ วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นคืออย่างไร กล่าวโดยรวบยอดก็คือการทำให้บุคคลมีป้จจุบ หรือมีอุปกรณสำหรับชีวิตอย่างครบถวนเพียงพอทั้งในสวนวิชาความรู้ สวนความคิดวินัจฉัย สวนจิตใจและคุณธรรมความประพฤติ สวนความชยัน อดทน และความสามารถในอันที่จะนำความรู้ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานความบูตนเองให้โดยจริง ๆ เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่โดยความความสุข ความเจริญมั่นคง และสร้างสรรคประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมืองได้ตามควรแก่ฐานะด้วย

การศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติ เพราะการศึกษาเป็นกร เตรียมและนำบุคคลเข้าสู่ชีวิตที่ด้งาม อีกทั้งเป็นปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ พร้อมกันนั้นก็สามารถนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ การพัฒนาเยาวชนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์เพื่อให้เยาวชนมีคุณภาพนั้น การศึกษามีบทบาทและเป็นตัวเสริมให้การพัฒนารรลุได้ตามเป้าหมาย

นอกจากนี้การศึกษาช่วยให้การดำรงชีวิตเป็นไปได้ในแนวทางที่คิดที่เหมาะสม ดังที่
พระราชวรมุนี (2527: 41) ได้กล่าวถึงการที่คนมาไว้ตอนหนึ่งว่า

การศึกษากลับเป็นกระบวนการที่ทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่ง
แวดล้อมและมีความเป็นใหญ่ในตัว ในการที่จะดำรงอยู่และเสวยประโยชน์
จากการดำรงอยู่นั้น ภาวะเช่นนี้เรียกเป็นคุณค่าที่พิเศษ ๆ ว่า อิศรภาพ ชีวิตที่
บรรลุถึงภาวะเช่นนี้ ย่อมมีชีวิตรที่ศักดิ์แกวเป็นอยู่ แยกกลายเป็นชีวิตที่เป็นอยู่
อย่างดี หรือดีที่สุด

จึงจะเห็นได้ว่า การศึกษาเป็นการเสริมสร้างคน พัฒนาสังคมให้คนในสังคม
อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การศึกษาเป็นศาสตร์หลาย ๆ สาขาประกอบกัน ในอันที่
จะพัฒนาบุคลิกภาพ ความรู้ ความคิด ความสามารถในการทำงาน การดำเนินชีวิตได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

วิชาสังคมศึกษาถือเป็นหมวดวิชาที่สำคัญหมวดหนึ่งในหลักสูตร การศึกษาทั้ง
ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งเป้าหมายที่สำคัญของสังคมศึกษาคือ การพัฒนา
คุณภาพของผู้เรียน และให้ผู้เรียนจะเป็นสมาชิกและกำลังที่ดีของสังคมนั้น ๆ
เนื้อหาวิชาที่จัดไว้ในหลักสูตร นอกจากจะเป็นด้านความรู้ เรื่องราวที่เกี่ยวกับสังคม
แล้ว การจัดประสบการณ์และการฝึกฝนทักษะก็ควรจะเป็นประสบการณ์อีกด้านหนึ่งที่ทำให้
แก่ผู้เรียน เช่น ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นทักษะในการเข้ากลุ่ม
เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มซึ่งจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะของการ
ทำงานร่วมกัน มีทักษะความเป็นผู้นำและการเป็นสมาชิกของกลุ่ม นอกจากนั้น
หลักสูตรสังคมศึกษายังมุ่งฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่าน (Reading Skills)
ทักษะการเรียนรู้ (Study Skills) (สิริวรรณ สุวรรณภา 2523: 69-70) :

นอกจากนี้วิชาสังคมศึกษายังเป็นการรวมของวิชาหลาย ๆ วิชา ซึ่งมี
เนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์โดยตรง โดยเฉพาะในปัจจุบันวิชานี้ไม่แต่
เพียงจำกัดเฉพาะวิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมเท่านั้น
แต่ขอบข่ายของวิชาได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางครอบคลุมไปถึงวิชาอื่น ๆ ตลอด
จนถึงประสบการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความ

เข้าใจ นิสัย ทักษะ ความสามารถและทัศนคติที่ก่อสังคม (นันทวัฒน์, ศักดิ์ศรี ปาณะกุล 2519: 6) อันจะเป็นการตอบสนองและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่สอนคนให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ ดังจะเห็นได้จากคุณค่าของวิชาสังคมศึกษาซึ่ง หทัย ศันทยง (2525: 25-26) เสนอไว้อันอาจสรุปได้ดังนี้คือ

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ชีวิตในทางสร้างสรรค์ ซึ่งผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ปรับตัวเข้ากับภาวะของสังคมได้เป็นอย่างดี
2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจสังคมมนุษย์ ซึ่งมีองค์กรและระบบความสัมพันธ์ซับซ้อน การมีความเข้าใจสังคมย่อมก่อให้เกิดความร่วมมือกันเพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่สังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี
3. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงบทบาทและรับภาระหน้าที่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเคารพระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม
4. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทัศนคติทางสังคม (social norm) และสามารถปฏิบัติตามทัศนคตินั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดแนวคิด ทัศนคติ และหลักการที่จะแก้ปัญหาสังคม ควบหลักแห่งปัญญา และหลักเหตุผล
6. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติ และทักษะนิสัยที่จะดำรงชีวิตอยู่ด้วยวิถีทางแห่งหลักประชาธิปไตย อันหมายรวมถึง การเคารพในความเป็นเพื่อนมนุษย์ซึ่งกันและกัน การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันด้วยเมตตาธรรม และการใช้ปัญญาและเหตุผล เป็นเครื่องแก้ปัญหาตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ โดยอาศัยคุณธรรมเป็นที่ตั้ง

การสอนสังคมศึกษาที่จะให้บรรลุเป้าหมายนั้น ไม่เพียงแต่จะให้ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแก่ผู้เรียนเท่านั้น การให้ผู้เรียนเกิดความคิด ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นที่ สุมณ อภรวิวัฒน์ (2514: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้เสนอแนะไว้ว่า

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การสอนสังคมศึกษาให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างดียิ่งก็ไม่ว่า การสอนให้นักเรียนไ้รับความคิดรวบยอด (Concepts) คือ แก่นความคิดที่มุ่งให้นักเรียนใคร้เป็นนามธรรมที่ตรึงปลุกฝังในจิตใจของเด็ก เพื่อจะให้เป็นแนวปฏิบัติ การสอนของให้เด็กไ้รับความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์และถูกต้อง

การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่ให้มีประสิทธิภาพ ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๆ หลายด้าน เช่น ตัวครูผู้สอน สมรรถภาพในการสอน นวัตกรรมวิธีการสอน เนื้อหาวิชา และสื่อการสอนแผนที่กั้มีไ้ควาเป็นสื่อการสอนประเภทหนึ่งในวิชาสังคมศึกษา เป็นสื่อประเภทที่ส่สุดที่แทบจะขาดไ้ไม่ได้ในการสอนวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ แผนที่ เป็นวัสดุพวกเนื้อหาที่ตรงกับคำว่า "ซอฟต์แวร์" (Software) (ชัยยงค์ พรหมวงศ์ 2526: 13)

ในการเรียนวิชาสังคมศึกษา แผนที่เป็นส่วนหนึ่งของวิชาในทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมจนถึงอุดมศึกษา กล่าวคือ ในระดับประถมศึกษา เน้นการฝึกทักษะการใช้แผนที่ด้านการชี้ทิศทาง สัญลักษณ์อย่างง่าย ๆ ระดับมัธยมศึกษาฝึกทักษะการเขียนแผนที่ การรู้จักใช้แผนที่เล่ม การอ่านและแปลความหมายจากแผนที่ ระดับอุดมศึกษา ศึกษาแผนที่เป็นลักษณะวิชาที่ละเอียดลึกซึ้งมากขึ้นตามหลักวิชา รวมไปถึง การศึกษาภาพถ่ายทางอากาศ (Aerial Photograph) และภาพถ่ายจากดาวเทียม จุดมุ่งหมายในการสอนเพื่อพัฒนาเด็กให้เกิดความสามารถ ทักษะ และความเข้าใจในแผนที่ (ชวัญบุรีรักษ์ 2519: 22) โดยนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แผนที่เป็นตัวส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึก หึงดูดไ้ให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เสริมสร้างควาจำให้เด็กเกิดจินตนาการอันกว้างไกล และช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดเปรียบเทียบและหาเหตุผล (สะเยียบ จินาบุญ 2518: 23) นอกจากนี้ อาร์เธอร์ ซี ไบนิ่ง และเดวิด เอช ไบนิ่ง (Arthur C. Bining and David H. Bining 1952: 277) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนที่ว่า

การใช้แผนที่เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในการพัฒนาเด็กให้รู้จักทิศทาง สร้าง
 มโนทัศน์ (Concepts) เกี่ยวกับระยะทาง การมีแผนที่ไว้ในห้องเรียน
 เช่น แผนที่ที่ครูเขียนด้วยตัวเอง แผนที่โครงร่าง แผนที่ประกอบในแบบ
 เรียน แบบฝึกหัดที่สอนเรื่องแผนที่และลูกโลกจะเป็นประโยชน์ในการสอน
 ประวัติศาสตร์และวิชาสังคมศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างดี

นอกจากนี้แผนที่ยังทำให้ผู้เรียนมีความรู้ทันต่อวิทยาการของโลก โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งปัจจุบันนี้ แผนที่ เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์ได้นำมาใช้เป็นเครื่องช่วย
 ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ใช้เป็นเครื่องแสดงสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และ
 สังคมกันอย่างแพร่หลายในทุกแห่งทุกมุม โดยไม่มีขีดจำกัด (บัลลังก์ ชมะสุนทร
 2517: 1) การใช้แผนที่เป็นอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์เต็มเท่านั้น นักเรียนจะต้องมีทักษะ
 แผนที่ซึ่งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เน้นให้นักเรียนมีทักษะในด้าน การอ่าน การเขียน
 และใช้แผนที่ แผนที่ภูมิให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา (กระทรวงศึกษาธิการ
 กรมวิชาการ 2520: 66-69) ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งเน้นให้ผู้เรียน
 สามารถอ่าน และเขียนแผนที่ทางกายภาพและภูมิภาคของไทย ประกอบคำอธิบายและ
 วิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์กายภาพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ 2525: 125)
 ทักษะการใช้แผนที่เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา นานาชาติ ภัทรแสง-
 ไทย (2525: 214) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการใช้แผนที่ ตอนหนึ่งว่า

ทักษะการใช้แผนที่และลูกโลก ทักษะทั้งสองนี้ใช้กันมากในวิชาสังคมศึกษา
 ความมุ่งหมายสำคัญก็คือ การพัฒนาความรู้ของผู้เรียนในเรื่องภูมิหลังทางภูมิศาสตร์
 ประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ปัจจุบัน ครูต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักใช้อุปกรณ์เหล่านี้และ
 บูรณาการอุปกรณ์เหล่านี้เข้ากับเรื่องที่สอน ในกระบวนการสอนให้สัมพันธ์กัน การตี
 ความแผนที่และลูกโลก และการนำเอาสิ่งที่ตีความมาสัมพันธ์กับการศึกษาประวัติศาสตร์
 และเหตุการณ์ปัจจุบัน ผู้เรียนควรมีทักษะดังต่อไปนี้

1. รู้จักแผนที่ และเครื่องหมายในแผนที่
2. เข้าใจอัตราส่วนของแผนที่ และการคำนวณระยะทาง

3. ที่ตั้งของสถานที่ต่าง ๆ บนแผนที่และลูกโลกโดยอาศัยเส้นรุ้งเส้นแวง
4. เข้าใจและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของที่ตั้งได้
5. การอ่านสัญลักษณ์ และคำนึงถึงลักษณะของความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในลักษณะนั้น

นอกจากนี้ จูดีท เอ็ม คัมเบิลยู เบเยอร์ (Judith M.W. Meyer 1973: 31) ยังได้กล่าวถึงการที่ทักษะแผนที่จะช่วยพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ความสามารถในการทำแผนที่
2. ความสามารถในการอ่าน หรือการรับข้อมูลจากแผนที่
3. ความสามารถในการตีความข้อมูล หรือแปลความข้อมูลจากแผนที่

การสอนทักษะแผนที่ ให้แก่นักเรียนจึง เป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษาที่จะช่วยให้การเรียนวิชานี้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ในบทเรียนวิชาสังคมศึกษาทุกระดับ มีเนื้อหา คำนแผนที่และท้องฟ้าแผนที่เป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนรวมอยู่ด้วยเสมอ ทักษะแผนที่เป็นพื้นฐานของการใช้แผนที่ได้อย่างถูกต้อง และให้ประโยชน์ต่อการเข้าใจเทคนิคการใช้แผนที่ในระดับสูงต่อไป ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ได้มาจาก การศึกษาและประสบการณ์ในการใช้แผนที่ ทักษะเป็นองค์ประกอบด้านหนึ่งใน 4 ด้านที่จะทำให้การสอนสังคมศึกษาในแนวใหม่บรรลุจุดหมาย นอกเหนือไปจากองค์ประกอบด้านความเข้าใจ (Understanding) ด้านค่านิยมและทัศนคติ (Values and Attitudes)

และदानกระบวนการคิด (Thinking Process) (Frank L. Ryan 1971: 3-7) ทักษะหนึ่งสำหรับการใช้แผนที่ที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานสำหรับทักษะอื่น ๆ คือ ทักษะการอ่านซึ่ง อาร์โนลด์ อาร์ เดวิส (Arnold R. Davis 1974: 67) ได้สรุปว่า

ความสำคัญพื้นฐานที่ทำให้โปรแกรมสังคมศึกษาประสบความสำเร็จคือ การพัฒนาทักษะการอ่านแผนที่เพราะจะทำให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ และตีความข้อมูลต่าง ๆ รวมทั้งสามารถเปรียบเทียบ และทำนายสิ่งต่าง ๆ จากข้อมูลที่มีอยู่ได้

นอกจากทักษะการอ่านแผนที่แล้ว ทักษะการเขียนแผนที่ก็เป็นอีกทักษะหนึ่งที่ครูสังคมศึกษา ต้องพัฒนาแก่ผู้เรียน ดังที่ จาร์วิส นอยแสงศรี (2521:22) ได้เสนอแนะไว้ว่า

การเรียนภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นแขนงหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา ครูต้องฝึกฝนให้นักเรียนเขียนแผนภูมิ เขียนแผนที่ โคอะแกรมและอื่น ๆ การให้นักเรียนได้มีโอกาสเขียนเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญพอ ๆ กับการพูด เพราะเมื่อนักเรียนพูดได้ก็อาจเขียนได้ หรือเมื่อเขียนได้ ก็อาจอธิบายสิ่งที่เขียนนั้นได้ เช่นเดียวกัน

การสอนสังคมศึกษา โดยเฉพาะการใช้แผนที่ การเข้าใจแผนที่ ครูสังคมศึกษายังไม่ได้เน้นการฝึกทักษะเท่าที่ควร นักเรียนส่วนมากถูกให้ใช้แผนที่โดยการจดจำ และถูกทดสอบความแม่นยำ ในการกำหนดชื่อ ตำแหน่ง ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นสำคัญทั้งนักเรียนไม่ค่อยได้ใช้ สมุดหัดอ่าน และเขียนแผนที่และนักเรียนยังใช้หนังสือแผนที่กันน้อย แบบฝึกหัดเกี่ยวกับแผนที่ที่ครูให้นักเรียนทำนั้น มักให้แสดงชื่อ ตำแหน่งของลักษณะทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ มากกว่าการฝึกให้รู้จักทิศทาง การคำนวณระยะทาง และมาตราส่วนจากแผนที่ (สุคสาย พูลสุข 2519: 40) ขณะเดียวกันครูผู้สอนบางคนมักจะเน้นการระบายสี ลงแผนที่ให้สวยงามมากกว่าความถูกต้องในรายละเอียด การขาดแคลนแผนที่ซึ่งจะนำมาใช้ประกอบการสอนก็เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การสอนไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากแผนที่ยังต้องอาศัยนำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้มีราคาแพง โรงเรียนทั่ว ๆ ไปจึงไม่ค่อยมีแผนที่ให้นักเรียนได้ดู (ประเสริฐ วิทยารัฐ 2517: 20) และปัญหาคานการ เรียนการสอนแผนที่ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา การเรียนการสอนในระดับพื้นฐานหลักสูตร เกี่ยวกับแผนที่มีน้อยมาก การเรียนรู้เกี่ยวกับแผนที่ถึง

แม้จะมีอยู่บ้างก็เป็นลักษณะที่จะก่อให้เกิดความเชื่อหมายมากกว่าที่จะเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ รู้จักนำไปใช้สอยได้เท่าที่ควร (เบงส์รี วนาสิน 2525: 52) จึงมีผลต่อประสิทธิภาพทางการเรียนของนักเรียนโดยเฉพาะด้านแผนที่ ดังที่ จอห์น จาโรไลเมค (John Jarolimek 1967: 270) ได้กล่าวว่า "ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาและในวิทยาลัยประสบความสำเร็จน้อยมากในการที่นักเรียนนักศึกษา ไม่สามารถอ่านและแปลความหมายจากแผนที่ และลูกโลกได้"

ผู้วิจัย ตระหนักถึงความสำคัญของการสอนทักษะแผนที่ โดยคำนึง

ถึงทักษะหลาย ๆ ด้าน เช่น ทักษะการอ่านแผนที่ ซึ่งประกอบด้วย การอ่านสัญลักษณ์ ทิศทาง สถิติต่าง ๆ การรู้จักและเข้าใจแผนที่ เห็นความสำคัญของแผนที่ รู้จักการอ่านมาตราส่วนในแผนที่ ระยะทาง ทักษะการเขียน เช่น การทำแผนที่ เขียนแผนที่ หรือแผนที่อย่างง่าย ๆ จากความจำเกี่ยวกับชุมชน โรงเรียนหรือรูปร่างลักษณะประเทศตนเองได้ คำนวณระยะทาง วัดระยะทางอย่างง่าย ๆ รู้จักการย่อส่วน ขยายส่วน ของแผนที่ ทักษะการตีความ นักเรียนสามารถตีความข้อมูลที่ได้จากคำอธิบายสัญลักษณ์ (Legend) ในแผนที่ แปลความหมายของแผนที่ให้สัมพันธ์กับพื้นที่จริง ๆ เข้าใจและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของที่ตั้ง เปรียบเทียบมาตราส่วนในระยะทางกับแผนที่ และทักษะการใช้แผนที่ เช่น การเลือกชนิดและประเภทของแผนที่ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม รู้จักใช้แผนที่ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน รู้จักการใช้ดัชนี (Index) ช่วยค้นหาตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ บนแผนที่ซึ่งถ้านักเรียนมีความรู้ มีทักษะในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ดีแล้ว ที่จะช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจเนื้อหาวิชาและสามารถนำเอาแผนที่มาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งนักเรียนสามารถใช้แผนที่ให้เป็นเครื่องมือที่จะรวบรวมข้อมูล แสวงหาความรู้ เพื่อช่วยในการตัดสินใจและได้พบในสิ่งที่ตนต้องการ

ทักษะแผนที่ดังกล่าวนี้ ครูสังคมศึกษาจะต้องพัฒนาให้แก่เด็กนักเรียนซึ่งการที่จะพัฒนาได้ผลมากน้อยประการใด จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแผนที่ของครูผู้สอน ประสิทธิภาพการสอน วิธีการสอนล้วนแต่เป็นสิ่งสำคัญทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากเกณฑ์ในการเลือกครูสังคมศึกษาเข้ารับการอบรมการสอนวิชาสังคมศึกษา ส.503 ซึ่งมีเนื้อหาเน้นหนักทางภูมิศาสตร์และแผนที่ ศึกษานิเทศก์

ผู้จัดการอบรมจะเลือกครูสังคัมศึกษาที่ไม่ได้เรียนวิชาเอกภูมิศาสตร์ในระดับปริญญาตรี หรือเลือกโรงเรียนที่มีจำนวนครูสังคัมศึกษาที่เรียนวิชาเอกภูมิศาสตร์จำนวนน้อยที่สุด หรือครูสังคัมศึกษาที่ไม่เคยมีประสบการณ์การสอนรายวิชาสังคัมศึกษา ส.412 ตาม หลักสูตรสังคัมศึกษา มัชฌิมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2520 มาก่อน หรือครูสังคัมศึกษาที่ไม่เคยมีโอกาสเข้าร่วมประชุม หรือเข้ารับการอบรมวิชาภูมิศาสตร์ที่สถาบันต่าง ๆ จัดขึ้นเป็นผู้เข้ารับการอบรม (นพรัตน์ จันทรปรณี 2525: หน้าคำชี้แจงของผู้เขียน) บ่อมแสดงให้เห็นว่า ความรู้และประสบการณ์ของครูเป็นสิ่งสำคัญต่อการสอนไม่น้อยไปกว่าความพร้อมในด้านเครื่องมือ อุปกรณ์การสอน ความพร้อมของนักเรียน อย่างไรก็ตามปัจจัยเหล่านี้ก็อาจทำให้เป็นปัญหาการสอนทักษะแผนที่ชั้นได้ การศึกษารุ่นนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่อง ปัญหาการสอนทักษะแผนที่ของครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์กับภูมิหลังของครูในด้านพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์การสอนแผนที่ และประเภทของโรงเรียนที่สอน ทั้งนี้เพื่อจะเป็นแนวทางให้ครูสังคัมศึกษาได้แก้ไขปัญหา และปรับปรุงการสอนทักษะแผนที่ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการสอนทักษะแผนที่ของครูสังคัมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ในด้าน
 - 1.1 ทักษะการอ่าน
 - 1.2 ทักษะการตีความ
 - 1.3 ทักษะการเขียน
 - 1.4 ทักษะการใช้แผนที่
2. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาการสอนทักษะแผนที่กับภูมิหลังของครูสังคัมศึกษา ในกรุงเทพมหานครด้านต่อไปนี้คือ พื้นฐานความรู้ ประสบการณ์การสอนแผนที่ และประเภทของโรงเรียนที่สอน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการสอนทักษะแผนที่ของครูสังคมศึกษา ทั้งระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร ด้านทักษะการอ่าน การตีความ การเขียน และการใช้แผนที่

2. ตัวอย่างประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัย เป็นครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และครูที่สอนเกี่ยวกับแผนที่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ในกรุงเทพมหานครซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 371 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การสอนทักษะแผนที่ต้องใช้ความละเอียดในการสอนทักษะแตกต่างกันในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ผู้วิจัยถือว่า ความสามารถคุณวุฒิ ของครูสังคมศึกษาที่สอนในระดับมัธยมศึกษาในเรื่องการสอนทักษะแผนที่อยู่ในเกณฑ์เดียวกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทักษะแผนที่	หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการอ่านแผนที่ ตีความแผนที่ เขียนแผนที่ และใช้แผนที่
การสอนทักษะแผนที่	หมายถึง การสอนให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านแผนที่ ตีความแผนที่ เขียนแผนที่ และใช้แผนที่
ครูสังคมศึกษา	หมายถึง ครูที่ทำการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางให้ครูสังเกตศึกษาได้ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของการสอนทักษะแผนที่แก่นักเรียนมากขึ้น
2. นำผลที่ได้รับจากการวิจัยไปปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมให้การสอนทักษะแผนที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้จัดการอบรมให้ความรู้แก่นักเรียนแก่นักครูผู้สอนเพื่อให้มีประสิทธิภาพแก่นักเรียนมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย